

A Nílus vizét el kell vezetni...?



AZ ÉGHAJLAT ÉS A FOLYÓK VÍZJÁRÁSA AFRIKÁBAN

18/1

Afrikában a csapadék időbeli, térbeli eloszlása igen változó. Az egyes térségek között a csapadék mennyisége kiegyenlítetlen, és a különbségeket a vízhálózata is tükrözi. Ahol bő és tartós csapadék hullik, ott a folyók is bővizűek. A száraz területeket átszelő folyók a nagy meleg következtében nagy mennyiségű vizet párologtatnak el. Ám amíg ezt a vizet az esős területeken a természet pótolja, addig a száraz vidékeken nincs utánpótlás. A száraz, sík vidékeken a folyók lelassulnak és szétterülhetnek. Ennek következtében mocsaras vidékek alakulnak ki körülöttük. Mivel a mocsaras területek felületet nagyobb, még több vizet a párologtatnak el, ami nem előnyös a folyó vízmennyiségére nézve.

Keressetek ilyen területeket Afrika térképen!

AZ ÉHSÉGÖVEZETEK

18/2

Mivel a száraz leszálló légáramlatok nem hordoznak csapadékot, ezek mentén sivatagok alakulnak ki. A mezőgazdasági tevékenység csak a vizek körül lehetséges, a száraz, terméketlen vidékeken a megélhetés szinte lehetetlen. A kedvezőtlen időjárás azonban még ezeken a területeken is sok szenvedést, és éhezést okoz az ott élő embereknek. Afrikában az elsivatagosodás problémája sem ismeretlen. A legnagyobb sivatag, a Szahara déli határa egyre inkább kitolódik, mert nem tudják a kevés esőt sem megfelelően hasznosítani.

A fenyegető környezeti katasztrófa mellett azonban a háborúk és polgárháborúk is hozzájárulnak az éhínséghez, hiszen háborúban még az arra alkalmas területeken sem lehetséges az élelmiszer előállítása. Konfliktusok kialakulhatnak a megélhetésért való küzdelem miatt is, a sivatagi népek, a marhatartó nomád csoportok ezért próbálják például meghatározott szabályok szerint használni a kutakat. A környezeti katasztrófa, az éhínség probléma összefügg a népesség magas számával is. Az afrikai családok többségében sok gyerek születik, mert a gyerek az idős emberek támasza, és az egész család megélhetésének is tevékeny segítője. Egyre több embernek, egyre több termőföldre, és egyre több jól öntözött területre lenne szüksége, ám az időjárás gyakran beleszól az élelmiszer előállítás lehetőségeibe. Különösen tragikus eredménye lehet, ha ezek a különböző tényezők egy helyen találkoznak és együttesen hatnak. A Szahara országa, Szudán Köztársaság napjainkban ennek egyik példája.

HONNAN ERED A NÍLUS, ÉS HÁNY ORSZÁGOT ÉRINT?

18/3

Próbáld meg kitalálni!

Eddigi tanulmányaid és olvasmányaid alapján próbáld meg kitalálni, hogy hány országot érint a Nílus, amíg a forrásától elér a Földközi-tengerig? Húzd alá az általad helyesnek vélt választ!

3 országot

5 országot

6 országot

7 országot

A Nílus forrásvidéke

Bizonyára könnyű volt megtalálni Egyiptomot, Szudánt és Ugandát, ahol a Nílus igen hosszú utat jár be. Ugandában a Kabalega-vízesések tápláló hatása széles, bő vízü folyam má szélesíti az úgynevezett Viktória-Nílust, amely Jinja városánál indul útjára Szudán felé. A Viktória-tóval is ezen a vidéken találkozik. A terület vizeit a Nílus vezeti el, felső folyása a Viktória- és az Albert-Nílus nevet viseli.

Szakemberek szerint a Nílus valójában Burundiban ered, hisz a Közép-afrikai-árok menti peremhegység vízválasztó a Nílus felé. A Burundiban eredő Ruvubu-folyó a Nílus egyik forrásfolyója. Valójában innen indul hát útjára sok más folyó, patak vizét összegyűjtve, míg végül Ugandában nagy Nílusként továbbhalad.

A Nílus országai

Szakemberek szerint a Nílus valójában **Burundiban** ered. A **Burundiban** eredő **Ruvubu-folyó** a **Nílus** egyik forrásfolyója. Ezért tartják úgy földrajztudósok, hogy valójában innen indul hát útjára sok más folyó, patak vizét összegyűjtve. Ruandában folytatja útját, ahol vulkánokkal, gőzölgő hőforrásokkal és hegyi gorillákkal, fátlan, napégette szavannákkal és völgyekben csillogó tavakkal találkozik. A következő ország, melyet a Nílus szintén keresztülszel, **Uganda**, a Kelet-afrikai fennsík és a Közép-afrikai-árok által közrefogott ország. A **Kabalega-vízesések** tápláló hatása széles, bő vízü folyam má szélesíti itt a **Viktória-Nílust**, amely **Jinja** városánál indul útjára **Szudán** felé. (Én hatalmasnak és félelmetesnek, de fenségesen gyönyörűnek láttam.) A **Viktória-tóval** is ezen a vidéken találkozik. A terület vizeit a **Nílus** vezeti el, felső folyása a **Viktória- és az Albert-Nílus** nevet viseli. Még egy országot érint ezen keresztül: **Tanzániát**.

A **Szudáni Köztársaság** Afrika legnagyobb területű állama, az éhségövezetként is ismert nagy **Szudán** része. Az országban északon hatalmas, sivatagos területek, délen az ellenkezője: nagy víztömeget rejtő mocsárvilág. A Fehér-Níluson régi uszályokkal lehet eljutni **Szuddba**, a mocsártartományba, amely hatalmas zöldként veszi birtokba a környéket. Zöld rét papi-rusból, nádból, vízi virágokból és vízből. Ez övezi a Nílus környékét errefelé.

Egyiptomban éri el a Nílus a Földközi-tengert. Az ország területének jó része sivatag, amelynek egyhangúságát itt-ott a szél és homok által létrehozott sziklaalakzatok törik meg. Az országot mégis előzönlik a turisták. A **Kairótól** délnyugatra levő **Al Fajjun** oázis temérdek virágot kínál alapul a gyógyszer-és illatszergyártáshoz a **Qarun-tó** partján. Ezt az oázist méltán nevezik „Egyiptom kertjének”. Nemcsak a fáraók emlékei vonzzák tehát a látogatókat. A Nílus menti termékeny vidékeket pálmaligetek, narancs és datolyafák szegélyezik. A nyugati félben levő **Sziva-oázis** miatt is sokan jönnek el ide. Az oázisban mintegy 250 ezer pálmafa üdíti a levegőt. Narancsot, olívát, szőlőt és búzát termesztenek.

A SZUDD VILÁGA

18/4

1. Egy Nílus-menti pásztornép: a dinkák

A dinkák, akik számára a marha jelenti a rang és a vagyon netovábbját, az afrikai szavanna hagyományos pásztoraik mintaképei. Basil Davidson jegyzi meg: „A dinkák legalább annyira rajonganak a marháért, mint a modern ember a pénzért, éspedig hasonló okoknál fogva. Egyik is, másik is rangot, megélhetést jelent.” Állataiknak húskészletként nem sok jelentősége van, mert általában kis termetűek, inasak és ösztövérek; első pillantásra csupán heroikus méretű szarvaik ragadják meg az ember figyelmét. Ezeket a marhákat azonban nem ítéltük meg effajta szempontok alapján, hisz a dinkák elsősorban nem élelemnek szánják őket, hanem a va-gyonukat látják bennük megtestesülni, és ezért szelekciójuk során a gazdaságosság helyett inkább a hosszú élettartamú és a betegségekkel szemben ellenálló példányokat tenyésztették tovább.

A dinkák ragaszkodása marháikhoz nem valami-féle irracionális mánia. A szavanna hatalmas kiterjedésű legelőivel a háttérben magától értetődnek annak előnyei, hogy a marhát választották értékmérőnek. A folyóparti legelőktől távolabbi, magasabban fekvő földeken a dinkák állandó falvakat építettek, ahol növényeket is termesztenek, ám a talaj olyan sovány, hogy fáradozásaik alig hoznak valami eredményt. Egy ember a legjobb esetben is csak annyit tud megtermelni, hogy egész éven át megteljen a kásásfazék. Míg a szavanna talaja az elvetett magnál alig valamivel ad többet, legelői biztosítják a marhák gyarapodását és jóltápláltságát.

2. A nuerek és a szarvasmarhák

Alapvető információk. a nílusi népek egyik képviselője nuerek, a Nílus nyugati partján élő pásztornép. Számos törzsre oszlanak (lak, tiang, lau stb.) Szudán mocsaras vidékei között, vagy azoktól határolva a síkságokon vándorolnak és terelgetik legnagyobb kincsüket a szarvasmarhákat. Hazájukban júniustól októberig esős évszak van, ilyenkor az emberek falvaikba húzódnak, messze az ország belsejébe, de novembertől májusig, a száraz évszakban a harcosok a csordákat a folyók partjához terelik. Állataik és az itatóhelyek védelmére tövises sövénykerítést emelnek, és karámokat építenek. A nuerek kevés kölest is termelnek, de a vadászat, halászat is fogalmozásaik közé került a nehéz megélhetés miatt. A nuerek testén nyomai maradnak a mocsárvilág és száraz sztyeppe közötti küzdelemnek: vékony, csontos testüket hegek borítják. A természethez fűződő tiszteletük is kifejezőik az évszakokkal való váltásokban, a harmónia fenntartása megélhetésük és vagyonuk biztosítója. Gondoljátok végig, hogy mihez kezdenének, ha felborulna a kialakított rend!

A szarvasmarhák tisztelete olyan erős a nuer kultúrában, hogy képesek akár lopással is tehenet szerezni, több száz kilométeres vándorlás árán is. Kötelességük a marhaállományt gyarapítani, ami a vagyont jelenti náluk, és bár a marhalopás nem dicsérendő cselekedet, ahogy az más pásztorkultúrákban elfogadott. Mégis, a marhaszerzés ilyen módját nem büntetik nagyon szigorúan, mert a marha utáni olthatatlan vágyat mindenki ismeri nuer földön.

Egy nuer elloptott egy marhát, bíró elé vitték, de tagadta. Végül elismerte, mert a tanúk ellene vallottak. Az ügyet egy hivatalos jogi tisztviselő vezetésével tárgyalták, nem nuer csoporton belül. Azt az ítéletet hozta a tisztviselő, hogy vissza kell szolgáltatnia a marhát, és még kettőt kell adnia kárpótlásul. Ez az ítélet nagy felháborodást keltett a nuerek köré-

ben. Ennek a következő szerint adtak hangot: „Igazságos akarsz lenni és ezt az embert egy vétségért kétszeresen bünteted? Éppen elég büntetés neki, hogy a rabolt marhát vissza kell adnia, és a fáradságos munka, amellyel ellopta, hiábavaló volt. Az, hogy most még a saját marháit is elveszed, az igazságtalanság teteje!”

(Forrás: Bernatzik, Gari Gari)

3. A pórul járt misszionárius

A sillukok a nuerek közeli rokonai, ugyanazon nílusi ág népei. Sok-sok évvel ezelőtt, a gyarmatosítás időszakából maradt fenn a következő történet, amely jól tükrözi, hogy az ember tudása, ismeretei mindig adott körülményekhez alkalmazkodnak, ahogyan az életmódját is a környezeti feltételek határozzák meg.

Gondoljátok végig, milyen viszonyban állnak környezetükkel!

A történet:

Egy katolikus misszionárius is pórul járt a shillukoknál. Éppen kenetteljes beszédet intézett az e célból maga köré gyűjtött számos bennszülöthöz. Elmesélte, milyen csodálatos világrész Európa, milyen termékeny és jól öntözött a földje és még egypár hasonló szép dolgot mondott; erre felemelkedett egy fiatal, teljes harci díszben pompázó shilluk, és a következő szavakkal fordult a paphoz: „Nem is igaz az egész, mert különben ti fehérek ott maradnátok abban az országban és nem zaklatnátok bennünket!” – „Hiszen mi nem zaklatni akarunk benneteket – válaszolt szelíden a pap – csak tanítani.” – „Úgy, akkor mondd meg nekem, hogy mihez értetek tulajdonképpen? Tudsz kunyhót építeni?” – „Nem!” – felelte a misszionárius. „Vagy lándzsát csinálni?” – Ehhez a művészethez sem értett. „No legalább tudsz-e fazekat formálni?” Erre is tagadóan kellett válaszolnia. – „Na látod, ehhez nálunk még az asszonyok is értenek, te meg azt képzeld, hogy még taníthatsz minket valamire.” A misszionárius védekezett: – „Ez csupa kicsinyesség. Nézzétek meg a gőzhajókat a Níluson, ezt csináljuk mi!” – „Jó” – mondta a shilluk – „hát akkor csinálj nekünk egy ilyet!”

(Forrás: Bernatzik, Gari Gari, 20 o.)

4. A Nílus mocsárvidékének problémája

Mint tudjuk, a folyók mentén mocsaras területekből nagy mennyiségű víz párolog el. Ez történik a Nílussal is Szudán déli részén, a Szudd nevű mocsárvilágban. Becslések szerint akár a víz hozam fele is elpárologhat. Az elpárologott vízmennyiség hasznosításával azonban újabb mezőgazdasági területeket lehetne öntözni. Ezt fejtették ki hosszú évekkel ezelőtt szakértők az egyiptomi és szudáni kormány vezetőinek. Jó megoldásként kínákozott egy hosszú csatorna építése a mocsárvilágon át, amely a víz gyorsabb elvezetésével csökkentené a párologó víz mennyiségét. Meg is bíztak egy francia céget a csatorna megépítésével, ez a Jonglei-csatorna. A polgárháború sújtotta területeken a munka akadályoztatása talán mégis a természet rendjének szolgálatába szegődik. A problémának van ugyanis egy, sőt több másik oldala:

- A Szudd olyan, mint egy óriási vízmennyiséget magába szívó szivacs, de nem tudni, hogy ez a vízkészlet milyen kapcsolatban van a térség vizeivel.
- Azt sem tudni, milyen hatással van ez a nagytérség éghajlatára.
- A mocsár kihathat egész Kelet-Afrika éghajlatára, vízrajzára.
- Ha a Szuddban lényegesen csökkenne a vízszint, akkor az ott élő halászok, állattartó népek életfeltételei is megváltoznának. A korlátozott megélhetési lehetőségek nullára csökkennének.

